

מאי 2024

ארי אברהם – זיכרונות מתקופת השואה

נולדתי בביאליסטוק במזרח פולין ב- 29.1.1928.

בביאליסטוק מאז שהוקמה היו יותר יהודים מגויים. היו בתי ספר דתיים, בידיש, בעברית ואוניברסיטת תרבות, היו גם בתי חולים יהודיים. רוב יהודי ביאליסטוק התפרנסו מעבודה במפעלי בדים גסים שאף הם היו שייכים ליהודים. היו מפלגות ציוניות מכל הסוגים וגם בונד (חצי שמאלית לא ציונית). השפה יידיש שלטה בעיר וגם הגויים ידעו לדבר יידיש. האנטישמיות הורגשה אבל מחוץ לעיר. בדרך כלל.

הילדות שלי הייתה רגילה והמשפחה לא הייתה עשירה אבל גם לא עניה.

לאבא הייתה סוכנות הובלות ואמא הייתה עקרת בית ומבחינה כלכלית לא היה חסר דבר. היו לי שני אחים ואחות ואני הייתי המבוגר. בבית דברו יידיש וההורים דברו גם פולנית ורוסית. בגיל 6 שלחו אותנו לבית ספר "תרבות" שבו כל הלימודים היו בעברית. הייתי בין התלמידים המצטיינים. היו לנו מורים ומורות ברמה מאד גבוהה והעסיקו אותנו לאחר הלימודים בהרצאות ולימוד שפות. אני מציין במיוחד את המורה זבולדובסקי ומורה בלינדס שבהמשך יש סיפור על שניהם.

בשנים 1937/38 גברה האנטישמיות בפולין וגם בעיר שלנו. נאבקתי עם שני בחורים שרצו להוריד מהכובע שלי את הסמל של בית הספר, קבלתי מכות אבל לא ויתרתי. ב-1938 זרקו אבן על ראשה של אחותי והיא נפטרה בגיל 8. אבל גדול נפל על משפחתי אבל לא הספקנו להתאבל והגיעה מלחמת העולם השנייה. בבוקר בספטמבר בשנת 1939 שכבתי במיטה ופתאום שמעתי רעש של מטוסים והתפוצצויות של פצצות.

ולאחר כמה ימים הגרמנים הגיעו לעיר. היה פחד גדול למרות שלא ידענו מה הגרמנים מסוגלים לעשות ליהודים. למזלנו היה הסכם בין הגרמנים לרוסים - הסכם מולוטוב ריבנטרופ לפיו החלק המזרחי של פולין יהיה שייך לרוסיה והחלק המערבי לגרמניה והגבול יהיה נחל בוג. העיר ביאליסטוק הייתה בצד הרוסי והגרמנים יצאו מהעיר. השמחה הייתה גדולה והתחלנו להתרגל למצב החדש. אבל המצב תחת השלטון הרוסי לא היה כפי שחשבנו. דבר ראשון לקחו מאבי את סוכנות ההובלות ועשו ממנה קואופרטיב. הרבה יהודים שהיו קומוניסטים נשלחו לסיביר. המצב הכלכלי לא היה כל כך טוב. סגרו את כל בתי הספר העבריים והפכו אותם לבתי ספר בידיש. והכי גרוע אלפי יהודים התחילו לזרום מהצד המערבי שהיה תחת כיבוש גרמני לצד המזרחי של פולין והרבה הגיעו לביאליסטוק. אנחנו תושבי העיר השתדלנו לקבל אותם בזרועות פתוחות, דאגנו לדיוור, נפתחו מטבחים, בתי ספר, מקומות עבודה והכל באהבה רבה. אבל עם הפליטים הגיעו גם גנבים ופושעים שקלקלו את כל המעשים הטובים שבוצעו למענם. העיר התחילה להיות מאד צפופה, תורים בחנויות והיה חסר הרבה דברים. ואז הוחלט ע"י השלטונות שעל היהודים שהגיעו ממערב לעבור לרוסיה. עשו רשימות של כל מי שרוצה לעבור לרוסיה ומי שרוצה לחזור לצד הגרמני. חלק מהיהודים רצו לחזור לצד הגרמני אבל הרוסים שלחו אותם לסיביר. מאבא שלי שהיה מנהל הקואופרטיב רצו שירגל וילשין על העובדים. אבא סירב וחשבנו שישלחו אותנו לסיביר. בתור ילד הרגשתי טוב מאד. הילדים שהצטיינו (אוטליצ'ניקים ברוסית) קבלו עניבה אדומה עם סמל קומוניסטי וכך נהיינו פיונרים עם הרבה פריווילגיות כמו קולנוע, תיאטרון ומועדונים, הכל ללא תשלום. וברכנו את סטלין שנתן לנו ילדות כל כך מאושרת. השנתיים של שלטון רוסי עברו מהר ושוב התחלנו להרגיש שהמלחמה מתקרבת. הגרמנים לא כיבדו את ההסכם שהיה עם רוסיה והמלחמה עם רוסיה החלה ביוני 1941.

בהתחלה הרוסים טענו שזה רק תמרונים, אבל כשהחלו הפצצות והתפוצצויות חזקות החיילים הרוסים התחילו לברוח ובחלקם אפילו בלי נעליים. ההתקפות הגרמניות היו כל כך חזקות שלא הייתה אפשרות לברוח ברכבות ובבישים. לא לקח הרבה זמן והגרמנים הגיעו לביאליסטוק והתחילו הפשעים שהגרמנים עשו ליהודי ביאליסטוק.

דבר ראשון הכניסו אלפיים יהודים לתוך בית הכנסת הגדול ושרפו את בית הכנסת עם היהודים. דבר שני, לקחו מאה גברים ועל מנת לשחרר אותם בקשו כמות גדולה של זהב. הלכו מבית לבית וכל אחד תרם זהב שהיה לו. ובסוף הגרמנים רצחו את היהודים. מיד יצאה הוראה שעל כל היהודים להיכנס לגטו. הקציבו שטח בעיר שהיה קטן מדי עבור 60,000 יהודי ביאליסטוק. בכל בית שהתפנה נכנסו 5 עד 10 משפחות. אסור היה לקחת יותר מדי דברים מהבית וכך התחילו החיים בגטו. הגטו היה מגודר מכל הצדדים ולא ניתן היה לצאת. היה שער ראשי בשביל פועלים שעבדו מחוץ לגטו.

הגרמנים ניצלו את כושר העבודה שיש ליהודים ופתחו בתי מלאכה לחייטות, סנדלרות, מסגרות וכל סוגי עבודות והכל שרת כמובן את הצבא הגרמני. אבא שלי עבד מחוץ לגטו במחסני אוכל שהרוסים השאירו ועשה עסקאות עם הגרמנים. היה מביא להם דבר יקר ערך והיה מקבל קצת קופסאות שימורים. הרעב, הלכלוך והחנק היו בלתי נסבלים. אנשים מתו ברחובות. ולמרות הכל תפקדו בתי ספר וקורסים למקצועות. אמא רשמה אותי לאחד הקורסים למסגרות. למדנו לשייף, להשחז, לנסר וללמוד להשתמש במיקרומטר. לאחר זמן קצר הלימוד נפסק והתחלנו לייצר עגלות להובלת תחמושת. היה לנו נגרים, מסגרים ונפחים וכל התוצרת הלכה כמובן לצבא הגרמני.

יום אחר בדרך מעבודה פגשתי את המורה זבילדובסקי בבגדים קרועים ומאד רזה. סיפרתי להורים והם אספו מספר של ילדים והמורה התחיל ללמד אותנו אנגלית כאשר התשלום היה קצת אוכל. בפברואר 1943 היה טרנספורט של 10,000 יהודים (אקציה ראשונה) מהגטו שנשלחו למחנות ריכוז וכנראה נרצחו. באוגוסט 1943 הוחלט על חיסול הגטו והוצאת כל היהודים לרכבות למחנות ריכוז.

אספו את כולם במגרש גדול, נשים וילדים בצד אחד וגברים בצד שני מוקפים מכונות יריה. אני הייתי בן 15 וישבתי עם אמא ואחים שלי שהיו יותר צעירים ממני. ברגע האחרון אמא דחפה אותי לכוונן של אבא. בדרך עצר אותי גרמני ושאל בן כמה אני ואיזה מקצוע יש לי. אמרתי בן 18 ואני מסגר. לאחר קצת מחשבה הוא נתן לי לעבור לצד הגברים. וכך אמא הצילה אותי ועד היום אני מברך אותה על כך. באותו יום התחילה לפעול מחתרת יהודית בגטו והרגו מספר רב של גרמנים אבל בסוף השתלטו כמובן על המחתרת והרבה נהרגו, חלקם הצליח להגיע ליערות לפרטיזנים.

למחרת לקחו את כולם לתחנת רכבת ובקרונות של בהמות העמיסו את הגברים קדימה ונשים וילדים כ-120 בכל קרון אחורה. הצפיפות, הסרחון וחוסר אויר גרמו למותם של רבים. הקרונות של נשים וילדים הגיעו לטרבלינקה והקרונות עם גברים למיידנק. ידוע מה קרה בטרבלינקה, שם נשרפו אימא ושני אחי.

במיידנק הפשיטו אותנו והיינו צריכים את דברי הערך: שעונים, תכשיטי זהב לזרוק בארגזים שעמדו לצורך זה. במיידנק היה גם קרמטוריום והפחד שלנו היה שישלחו אותנו למקלחות. לאחר המקלחת קבלנו בגדים עם פסים ולקחו אותנו לתחנת רכבת. בתחנת רכבת עמדו קרונות ריקים והגרמנים חיפשו בעלי מקצוע. הראשונים היו חייטים. אבא שלי שבילדותו למד חייטות עלה לקרון הראשון, ככה המשיכו עם כל מיני מקצועות ואז נשאר הקרון האחרון ואני נשאיתי בחוץ. לקרון האחרון בקשו שוברי אבנים (שטיין ברעכער). לא הייתה לי ברירה, נדחפתי ואיך שהוא עליתי לקרון האחרון. הגענו למחנה בליז'ין במערב פולין ואז התחלתי להרגיש מה זה מחנה ריכוז.

אוכל לא היה ועבודה הייתה קשה. ישבתי 12 שעות בשמש ושברתי אבנים עם פטיש. למזלי פגשתי את החבר של אבא, שמקצועו היה עבודת כבישים וגננות במחנה. היה גם מפעל לסריגת גרביים והחבר של אבא בזכות היחסים הטובים שהיו לו עם הגרמני שהיה אחראי על המפעל, ביקש ממנו להעביר אותי למפעל סריגת גרביים עבור הצבא הגרמני. הוא אמר שאני הבן שלו. אחרת לא הייתי מחזיק הרבה זמן בשבירת אבנים. במפעל קבלתי מכונת סריגה ישנה. בחורות קבלו גרביים ישנות וקרועות, היו פותחות את החוטים ומעבירות אלינו. כמות הגרביים שהיינו צריכים להכין היו גדולות והמכונות היו ישנות וכך לא יכולנו לעמוד בדרישות. לי היה כבר ניסיון במסגרות וכך הייתי משמן את המכונות סריגה, שימנתי, ניקיתי אותן והיה יותר קל לבצע את הכמות הדרושה. עזרתי גם להרבה שהיה להם קשה.

המצב במחנה כל יום היה יותר קשה. בכל בוקר במסדר קבלנו מכות, הרבה אנשים מתו ומחלת הטיפוס התפשטה והרבה מתו ממנה. אני ואבי חלינו בטיפוס ונשארו בחיים. ביולי 1944 חוסל המחנה והועברנו לאושוויץ-בירקנאו. בכניסה למחנה לא עברנו סלקציה בהמלצתו של מפקד המחנה בליז'ין.

ביום הראשון עמדנו בתור לקבל מספר על היד. מספר שלי הוא 1183-8. היד הייתה נפוחה כמה ימים ולאחר כמה זמן הכל הסתדר. הוכנסנו לצריפים ארוכים עם דרגשים מעץ ועל כל דרגש 10 אנשים. כדי להסתובב הצטרכנו כולנו ביחד להסתובב. הצפיפות הייתה גדולה. במחנה קבלתי תפקיד לאסוף את הזבל בכמה מחנות. כידוע בבירקנאו הייתה חלוקה של מחנות (מחנות צוענים, נשים ועוד). אני ועוד שני יהודים קבלנו עגלה עם חבית גדולה והלכנו ממחנה למחנה לאסוף את הלכלוך. לאחר תקופה קצרה הוכנסה לצריף שלנו קבוצת ילדים שהיו חולים במחלת אדמת. נכנסנו להסגר לתקופה של שבועיים.. רצו לדעת אם גם אנחנו נדבקו. בסוף לקחו את הילדים לקרמטוריום לשריפה. באותו זמן עמדנו כולנו במסדר ערומים ומנגלה, מלאך המוות היה עובר ועל מי שהיה מצביע היה הולך לשריפה. לאחר כמה זמן הפרידו בין אבי וביני, ומאז לא ראיתי אותו יותר.

הצבא סובייטי התחיל להתקרב לבירקנאו והגרמנים נכנסו ללחץ ולא רצו להשאיר עקבות למה שקרה במחנה. בקור נוראי הוציאו את כל השבויים לצעדת המוות לכונן גרמניה. בדרך מתו 15,000 שבויים עד שהגענו לאיזו שהיא תחנת רכבת והגענו למחנה מאוטהאוזן ליד ברלין. פעם הראשונה שהמורל והתקווה עלו לאחר ששמענו את המטוסים מפציצים את ברלין. כל כמה דקות היו אזעקות וראינו את פניהם של הגרמנים משתנים. לא הייתי הרבה זמן במאוטהאוזן והעבירו אותנו למחנה ליד לנסברג. בסביבה היו 11 מחנות קטנים כאשר המגורים היו מתחת לאדמה והשמיכות מנייר. וכל זה בחורף קשה. במחנה לא הייתה עבודה אבל הרעב היה גדול והיו כל מיני עבודות יזומות ללא תכלית. כולם ידעו שעומדים לבנות בסביבה מתחת לאדמה מפעל סודי לצבא ושם מחכה לנו המוות.

למזלי יום אחד הגיעה קבוצה של גרמנים, שמו שולחן של מסגרות ושאלו מי מבין הנמצאים הינו מסגר שיבוא לעשות מבחן. היות ואני למדתי מסגרות, ניגשתי למבחן, עברתי אותו ולמחרת לקחו אותנו למחנה דאכאו ליד מינכן. רחצו אותנו, גילחו וקבלנו בגדים חדשים. לאחר יומיים הגענו לליאונברג למפעל מטוסים של מסרשמיט. המפעל היה בתוך שתי מנהרות מתחת להר שפעם עבר שם כביש. התנאים במחנה היו קצת יותר טובים מכל המחנות שהייתי. מגורים טובים וחמים בחורף הקשה וגם האוכל לא היה מספיק אבל בסדר. עבודה במפעל הייתה קשה מאד

12 שעות ביום או 12 שעות בלילה. אני עבדתי על הכנף של המטוס והתפקיד שלי היה להתקין מנורה בקצה הכנף, באמצע להרכיב כמה ברגים וקדימה לחבר חלק שמתחבר לגוף המטוס. הכנף הייתה תלויה על מסוע ותוך כמה דקות היה צלצול ואז באה הכנף השנייה. מי שלא גמר את העבודה בזמן קיבל מכות. יש לציין שזה היה מטוס סילון קרבי מבצעי ראשון בעולם (M-262). במפעל היה מנהל גרמני אזרחי מבוגר ששאל למה אני כל כך צעיר ונמצא בשבי. עניתי לו שאני יהודי. הוא לא האמין אבל בסוף המשמרת נתן חצאי סיגריות ואני מכרתי לשבויים רוסים וקבלתי קצת לחם מהם. הדבר הכי קשה היה בזמן האזעקות כשהיו הפצצות של מטוסים. היינו רצים מהבלוק למפעל. זו הייתה דרך קשה, שלג קר ורטוב בלילה או ביום. היינו רצים 4-5 פעמים נוסף למשמרת הרגילה. בחודש מאי 1945 כשצבא בנות הברית התקרבו לעיירה, כל היהודים הוצאו מהמפעל והובילו אותנו ברגל כ-30 ק"מ למחנה אחר בסביבה. מפקד המחנה לא רצה לקבל אותנו וכך נשארנו ביער בגשם חזק ושכבנו בבוך כל הלילה.

בבוקר באו שומרים גרמניים והתחילה הצעדה לפתרון הסופי. הכוונה הייתה להביא אותנו לגבול אוסטריה בדרך ושם לחסל אותנו. השיירה של היהודים הייתה ארוכה וכל כמה דקות מישוהו נפל ומת. מצד השני ראיתי את סוף המלחמה. מטוסי ים אמריקאיים הפציצו כל הדרך ותימרות עשן היו מסביב. המטוסים עברו מעלינו עם רעש מחריד. השומרים הגרמנים היו כבר מיואשים ונתנו ליהודים לברוח בכל פעם שהמטוס צלל עלינו. בסוף הגיעה מכונית ואספה חולים. גם אני נכנסתי למכונית שהובילה אותנו למחנה ליד עיירה אלאך. במחנה שכבו מתים עם חיים ביחד. לא היו גרמנים, לא היה אוכל וסירחון של מוות שלט בכל. נוסף לכל שמענו את הפגזים נופלים מכל הצדדים.

ככה זה נמשך יומיים וביום השלישי טנק אמריקאי שבר את השער ונכנס למחנה. הייתה שמחה גדולה אבל גם בבי וכאב חזקים. הרבה נישקו את הטנק, נפלו ומתו מרב התשישות וגם מהשוקולדים וממתקים. אלה גרמו למוות להרבה אנשים. אחרי הטנק נכנסה מחלקת חיילים. הם עשו סדר במחנה, הקימו אוהלים עם מקלחות. כל אחד מאיתנו זרק את הבגדים לאש וקיבל שפריץ של D.D.T. ונכנס למקלחת.

לאחר המקלחת קבלנו בגדים תחתונים, גופיות, חולצות, מכנסיים, הכל חדש. עברנו למחנה חדש עם מגורים חדשים, אוכל מספיק. זה היה על חשבון אונר"א והג'וינט. אחר כך התחילו לעשות רשימות לאן כל אחד רוצה להגיע. אני נרשמתי כאחד שרוצה להגיע לביאליסטוק כדי לראות מה נשאר ממשפחתי.

גרמניה הייתה מחולקת בין השלטון הרוסי, אנגלי, צרפתי ואמריקאי. היות ואני נרשמתי לנסוע לביאליסטוק, העבירו אותי לצד הרוסי. כבר ביום הראשון הרגשתי שמשוהו לא בסדר. עשינו מקלחת, סיפרו אותי וקבוצת רופאים בדקה אותי. אוכל היה מעט מאד ולמחרת הכניסו אותי לקרונות רכבת בה היה צפוף מאד. וככה התחילה הנסיעה לכונן רוסיה. הרכבת עמדה יותר מאשר נסעה. היינו בסך הכל 10 יהודים, התארגנו להיות ביחד מפני שהרגשנו כבר אנטישמיות. בזמן שהרכבת עמדה הרוסים פשטו על השדות והוריקו אותם כמו ארבה, אפילו את הגידולים שעדיין לא הבשילו. לאט לאט הרכבת הגיעה להונגריה. המצב היה גרוע והחלטנו כל 10 יהודים לברוח מהרכבת. הגענו לכפר קטן שגם שם הייתה תחנת רכבת. היה שם משרד רוסי, ניגשנו לקצין רוסי שישב שם. אמרנו לו שאנחנו פולנים ורוצים להגיע לפולין. הוא הוציא נייר של סנדוויץ', רשם 10 שמות שלנו, הוסיף גם ניצולי שואה שאנחנו בדרך לפולין. התברר אחר כך שהוא היה יהודי. בתחנת הרכבת נאמר לנו שלמחרת תגיע רכבת לבודפשט. למחרת הגיעה הרכבת עם אנשים על הגגות בין הקרונות ואני תפסתי בידי של דלת וכך נסעתי כשעה עד שהתרוקן קצת. הייתה לי חבילה קטנה של בגדים שקבלתי

מאמריקאים. ניגש אלי רוסי ורצה לקחת את החבילה. אמרתי לו, אני לא הונגרי, אני יהודי ואני ניצול שואה. הוא מסתובב לחבר שלו ואומר: "הרגו אותם, שרפו אותם ושוב רואים אותם". לפני הגעת הרכבת לבודפשט פגשנו יהודי הונגרי שנתן לנו כתובת לאן להגיע בבודפשט. כשהגענו לכתובת קבלו אותנו בשמחה ומיד שלחו אותנו לעשות מקלחת והכינו לנו ארוחה ביד המלך. המקום היה מטעם ג'וינט וחשבנו למחרת לנסוע לפולין. בערב קנינו בקבוק יין והשתכרנו ונרדמנו כל הלילה על הדשא בגן. בבוקר הרגשנו כל כך טוב אז החלטנו להישאר עוד כמה ימים. קבלנו מקום ללון בבית הספר. היו מזרונים על הריצפה ונפגשנו עם הרבה יהודים. התיידדתי עם זוג בעל ואישה מבוגרים והם דאגו לי כל הזמן. יום אחד ביקשו ממני לרדת ולקנות בלון סודה. בדרך עצר אותי חייל רוסי וביקש תעודה.

הייתה לי תעודה שאני ניצול שואה והוא רצה לשחרר אותי. ואז בא רוסי שני ואמר לו שייקח אותי וכך יהיו להם יותר אנשים לחקור. לקחו אותי לאיזה שהוא חדר והתחילו לחקור. היה אחד יהודי ושאל בידיש מה אני עושה, האם אני מברח ומה אני מברח. וכך זה נמשך שעותיים. אז הגיע שוטר הונגרי ולקח אותי לבית הסוהר הונגרי. היה חדר מאד מלוכלך, צפוף ומסריח. לאחר שלושה ימים הגיע שוטר הונגרי ולקח אותי למחנה שבחלקו היו בו שבויים גרמנים ובחלקו השני כל מיני שבויים מעמים שונים. לא היה איפה לישון ולא היה מספיק אוכל. נכנסתי למשרד של המחנה, צעקתי ובכיתי. הם לא הבינו אותי ואז היראתי להם מספר על היד. היה שם מישור שידע גרמנית והסברתי לו שאני ניצול שואה יהודי פולני ורוצה לחזור לפולין. נראה לי שזה קצת השפיע עליהם ושוטר לקח אותי לשגרירות פולנית. בשגרירות היה בלג גדול. ניגשתי לפקידה ואמרתי לה שכל הבגדים שלי וניירות נמצאים בבית ספר שבו אני חי. היא הרשתה לי ללכת. אני ברחתי והגעתי לבית הספר. כולם חיבקו ונישקו אותי ולא ידעו לאן נעלמתי במשך חודש ימים. המצב בהונגריה התחיל להיות לא בטוח. הרוסים השתלטו על המדינה ואני החלטתי לנסוע לפולין. הנסיעה ברכבת הייתה גם מסוכנת רוסיים שדדו והשתכרו. בסוף הגעתי לברטיסלבה, שבה פגשתי יהודים שברחו מפולין בגלל האנטישמיות. פגשתי גם יהודים מביאליסטוק ששכנעו אותי לא לנסוע לביאליסטוק. אני כבר ידעתי שכל המשפחה נרצחה. נותרו שני בני דודים מצד אבא ובן דוד מצד אמא. נסעתי לפראג ומשם שוב לגרמניה. בגרמניה הרכבת עצרה בעיירה בשם דגנדורף (Deggendorf) ועל הרציף עמד קצין מאונר"א וביקש מפליטים יהודים לבוא אתו למחנה. הוא הביא אותנו למחנה שהיה פעם מחנה של קציני אס.אס. במחנה זה היה מכל טוב, אוכל, דיור ואפילו משרתים גרמנים.

יום אחד חבר שלי אמר שמקימים קיבוץ וילמדו אותנו להיות ימאים. וכך גייסו 20 בחורים בגילאים 17-20 כולם ניצולי שואה. קבלנו שלושה צריפים בכפר בשם אלבמילה ליד נהר דנובה. קבלנו גם ספינה והתחלנו לשוט לאורך הדנובה. בספינה היה מכונאי גרמני ו הונגרי. בצריף לימד אותנו מהנדס גרמני מכונאות וקפיטן גרמני שהיה קפיטן בצוללת לימד אותנו ימאות. בשנת 1947 עברנו כולנו לאיטליה. המעבר היה קשה. עברנו בחורף קשה דרך האלפים בשלג עד הברכיים.

הגענו למילנו מקום לפליטים יהודים. ממילנו בצפון עברנו לדרום ושם חיכינו במחנה לפליטים ליד בארי. המחנה היה גדול וניתן היה לנסוע לישראל או ארצות הברית או כל ארץ אחרת.

אנחנו כקבוצת "כובשי הים" המשכנו בלימודי ימאות והגענו לעיירה מאנו (פאנו) שהייתה נמל דייגים.

הגענו לבית הספר לימאות ושם התחלקנו לימאים ומכונאים. למדנו שם במשך שנה חומר שהאיטלקים למדו 3 שנים. בארץ כבר התכוננו למלחמה והייתה דרישה לצעירים שיעלו לארץ. עברנו קורס הגנה ובשנת 1948 הטיסו אותנו לישראל וגייסו מיד לחיל הים.

"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד",

אבא קובנר

תעודת הוקרה

מוענקת ל -

אברהם ארי

על ההשראה, השיתוף והרגעים המרגשים,

תודה על הזכות לארח אותך

ב"זיכרון בסלון של חטיבת הביניים רודמן"

בכבוד רב,

משפחת חטיבת הביניים "רודמן", קרית ים

יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ג

ההורים

המשפחה הגרעינית

WYDZIAŁ PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU

15-220 Białystok, ul. Świerkowa 23B, tel. 085 745 7100 fax. 085 745 7395
e-mail: pp@uni.bialystok.pl http://pp.uni.bialystok.pl

Białystok, dnia 22 stycznia 2013 roku

*Celownik jest młody
nie przez to, co ma, nie przez to kim jest,
lecz przez to, czym dąży się z innymi*
Jan Paweł II

PODZIĘKOWANIE

Serdecznie dziękujemy

ABRAHAMOWI ARI

za pomoc w badaniach dotyczących

pamięci przeszłości przedwojennego Białegostoku.

Bardzo dziękujemy za pokuszenie się sumienia i sponsorowanie na temat
wydarzeń mających miejsce przed wojną w Białymstoku. Pana relacja

jest cennym materiałem, który posłuży do pracy

z młodym pokoleniem białostoczan.

Dziękujemy z całego serca za okazane wsparcie i życzliwość.

Z poważaniem,

mgr Joanna Sacharczuk
Zakład Pedagogiki Społecznej
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytet w Białymstoku

Joanna Sacharczuk

Dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytetu w Białymstoku
dr hab. Adam Szwed, prof. UoB

DZIEKAN
WYDZIAŁU PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
A. Szwed
dr hab. Adam Szwed, prof. UoB